

Anne Cathrine Bomann

Agathe

Vertaald uit het Deens door Ingrid Hilwerda

SIGNATUUR

2018

Mathema

Als ik op mijn tweeënzeventigste met pensioen zou gaan, moest ik nog vijf maanden werken. Dat kwam overeen met tweeëntwintig weken en als alle patiënten zouden verschijnen, betekende dat dat ik nog precies 800 behandelsessies te gaan had. Als er sprake was van afmeldingen of ziekte, zou dat aantal uiteraard lager worden. Dat bood toch enige vorm van troost.

Ruiten

Ik zat vanuit mijn woonkamer naar buiten te kijken toen het gebeurde. De voorjaarszon wierp vier losse vierkanten van het raam op mijn tapijt, en ze bewogen langzaam maar zeker over mijn voeten. Naast mij lag een ongeopende eerste druk van *La nausée*, waarin ik al jarenlang had willen beginnen. Haar benen waren dun en bleek, en het verbaasde me dat ze al zo vroeg in het jaar in alleen een jurk rond mocht lopen. Ze had een hinkelbaan met een heleboel ruiten op de straat getekend en sprong in diepe concentratie, eerst op één been, daarna op beide, en dan draaide ze zich om. Ze droeg haar haar in twee staartjes, was zo'n zeven jaar oud en woonde samen met haar moeder en een oudere zus iets verderop in de straat op nummer 4.

Je zou kunnen denken dat ik een soort filosofisch unicum was, dat de hele dag bij het raam zat en veel grotere dingen dan hinkelstenen en de loop van de zon over de vloer aan het overdenken was. Dat was echter niet het geval. Ik zat hier puur en alleen omdat ik niets beters te doen had en omdat die triomfantelijke kreten die het meisje slaakte wanneer ze een bepaalde moeilijke springcombinatie had uitgevoerd waarschijnlijk ook iets levenslustigs hadden.

Op een gegeven moment stond ik op om een kop thee te zetten en toen ik terugkwam op mijn post was ze weg. Ze had vast ergens anders iets leukers bedacht om mee te spelen, dacht ik, want het krijt en de hinkelstenen lagen gewoon nog op straat.

En toen gebeurde het. Ik had net mijn kopje in de vensterbank gezet om de thee te laten afkoelen en de plaid over mijn knieën uitgeslagen toen ik iets aan de rand van mijn blikveld zag vallen. Terwijl er een schelle gil tot me doordrong, slaagde ik erin mijn stijve lichaam weer omhoog te krijgen en ik ging vlak voor het raam staan. Ze lag iets verderop in de straat aan de rechterkant, waar het pad naar het meer begint, onder een boom. Op een van de takken zag ik een poes met haar staart zitten wiegen. Eronder was het meisje rechttop gaan zitten met haar rug tegen de boomstam, terwijl ze snikend haar ene enkel vasthield.

Ik trok mijn hoofd terug. Moest ik naar haar toe gaan? Ik had niet meer met een kind gesproken sinds ik er zelf een was geweest en dat telde eigenlijk niet. Zou ze niet nog verdrietiger worden als er plotseling een onbekende man op haar af zou komen om haar te troosten? Ik keek stiekem weer naar buiten. Ze zat nog steeds op het gras met haar behuilde gezicht omhoog en met haar blik de straat in kijkend, langs mijn huis.

Het was waarschijnlijk beter als niemand mij zag. Hij is toch een dokter, zouden ze tegen elkaar zeggen, waarom staat hij daar maar wat te kijken? Toen pakte ik het theekopje en nam het mee naar de keuken, waar ik aan de eettafel ging zitten. Maar hoewel ik tegen mezelf zei dat het meisje elk moment weer kon opstaan en naar huis zou hinken, en dat alles in orde was, bleef ik als een vluchteling in mijn eigen keuken zitten terwijl de uren verstreken. De thee werd koud en liet aanslag achter. De duisternis viel in, waarna ik uiteindelijk de woonkamer weer in sloop en half verscholen achter het gordijn de straat afzocht. Toen was ze natuurlijk weg.

Sporen

Madame Surrugue had me op dezelfde manier begroet als elke ochtend sinds ze bij me was komen werken. Dag na dag zat ze daar als een koningin op haar troon achter het grote mahonie bureau en wanneer ik binnenkwam, daalde ze neer om mijn stok en mijn mantel aan te nemen, terwijl ik mijn hoed op de plank boven de kapstok legde. Ondertussen vertelde ze me hoe de agenda van die dag eruitzag en uiteindelijk gaf ze me een stapel dossiers aan, die anders nauwkeurig gearchiveerd in een groot kastensysteem achter het bureau zaten. We wisselden nog enkele woorden en hierna zag ik haar meestal niet eerder dan kwart voor één weer, wanneer ik de behandelkamer verliet om in een middelmatig restaurant in de buurt te gaan lunchen.

Wanneer ik terugkwam zat ze altijd net zoals ik haar had achtergelaten en af en toe vroeg ik me af of ze überhaupt wel at. Het rook er niet naar eten en ik had nog nooit ook maar een kruimel onder haar bureau aangetroffen. Had madame Surrugue eigenlijk voedsel nodig om te overleven?

Deze ochtend vertelde ze me dat er een Duitse vrouw had gebeld, die op een later moment langs wilde komen om een afspraak te maken. 'Ik heb met dokter Durand over haar gesproken. Ze is blijkbaar een paar jaar geleden opgenomen geweest in Saint Stéphane met ernstige manische klachten en na diverse zelfmoordpogingen.'

'Nee,' zei ik vastbesloten, 'we moeten haar afwijzen. Het zal jaren duren om haar te behandelen.'

'Dokter Durand vindt ook dat ze beter weer kan worden

opgenomen, maar ze staat er kennelijk op om bij u te komen. Ik kan toch wel een plekje voor haar in de planning vinden?’

Madame Surrugue keek mij vragend aan, maar ik schudde mijn hoofd.

‘Nee, dat gaat niet. Wilt u zo vriendelijk zijn om haar te verzoeken ergens anders om hulp te vragen?’

Wanneer ik mij zou terugtrekken, zou ik bijna een halve eeuw gewerkt hebben, en dat was meer dan voldoende. Het laatste waarop ik zat te wachten was een nieuwe patiënt.

Madame Surrugue keek me nog een moment aan, maar toen ging ze verder met het doornemen van de dag zonder op het onderwerp terug te komen.

‘Dank u, uitstekend,’ zei ik en ik pakte de stapel dossiers aan, waarna ik naar mijn behandelkamer liep. Die lag helemaal aan de andere kant van de grote wachtruimte, waar madame Surrugue de scepter zwaaide en de patiënten op hun beurt konden wachten. Op die manier werd ik niet gestoord door het getik op de typemachine door mijn secretaresse of door eventuele gesprekken tussen haar en de patiënten, wanneer ik aan het werk was.

De eerste patiënt, een oersaaie vrouw met de naam madame Gainsbourg, was net aangekomen en zat in een van de tijdschriften te bladeren die madame Surrugue af en toe meenam. Ik zuchtte iets te diep en herinnerde mezelf eraan dat ik na haar nog slechts 753 behandelsessies te gaan had.

De dag verstreek zonder noemenswaardigheden, totdat ik na de lunch terugkeerde naar de praktijk. Ik botste bijna tegen een doodsbleke vrouw met donker haar op die vlak achter de deur stond, en ik verontschuldigde me voor mijn onhandigheid. De vrouw was opvallend tenger en haar ogen waren enorm groot in het spitse gezicht.

‘Het geeft niet, ik stond in de weg,’ zei ze en ze liep verder de kamer in. ‘Ik ben gekomen om een afspraak te maken.’

Ze sprak met een onmiskenbaar accent en ik begreep dat dit de Duitse vrouw moest zijn. Ze hield een map met het logo van Saint Stéphane tegen haar borst gedrukt.

‘Ik ben bang dat dat niet mogelijk is,’ antwoordde ik, maar de vrouw deed snel een stap in mijn richting en zei ernstig: ‘Het is heel belangrijk voor mij om een afspraak met u te maken. Het spijt me voor het ongemak, maar ik kan nergens anders terecht. Helpt u mij alstublieft.’

Ik deed onwillekeurig een stap naar achteren. Haar bruine ogen glommen alsof ze koorts had en haar blik was zo intens dat het voelde alsof ze me had vastgepakt. Het was duidelijk dat ik niet zonder slag of stoot van haar af kon komen en daarvoor had ik nu geen tijd en geen energie. Ik maakte een handgebaar naar madame Surrugue en probeerde een vriendelijke glimlach op mijn lippen te toveren. ‘Als u met mij mee zou willen lopen,’ zei ik en ik liep om de vrouw heen, ‘dan kan mijn secretaresse u de situatie nader verklaren.’

Het was de schuld van madame Surrugue dat de vrouw überhaupt was verschenen en nu kon ze haar mooi zelf weer afwijzen.

Ik kon langs de vrouw komen, die gelukkig achter mij aan liep naar het bureau, waar ik haar met een veelzeggende blik voor madame Surrugue parkeerde. Mijn secretaresse trok haar linkerwenkbrauw een paar millimeter op.

‘Wilt u zo vriendelijk zijn om het hier van mij over te nemen, madame Surrugue?’ vroeg ik, terwijl ik met een stijf knikje afscheid nam en me terug haastte naar mijn veilige behandelkamer.

Het beeld van de bleke vrouw bleef me echter bij en het leek alsof er de rest van de dag een vleugje van haar parfum in de lucht bleef hangen en rondwervelde als stof, telkens als ik mijn deur opende.

Lawaai

De tijd verstreek voor mij als water dat door een verroest filter stroomt dat niemand wil vervangen. Op een loodgrijze, regenachtige middag had ik zonder ook maar een zweem van betrokkenheid zeven patiënten behandeld en ik had er nog maar één te gaan, waarna ik naar huis kon.

Voordat ik achter madame Almeida aan de behandelkamer binnenliep wierp ik een blik op mijn secretaresse. Ze zat muisstil aan het opgeruimde bureau naar het tafelblad te staren. De architectenlamp wierp haar versteende schaduw op de wand achter haar en ze zag er zo verloren uit dat ik een moment overwoog of ik iets tegen haar moest zeggen. Maar wat zou dat moeten zijn? In plaats daarvan trok ik de deur achter me dicht en richtte ik me tot mijn patiënt.

Madame Almeida, die bijna een kop groter was dan ik en daarom altijd een grote indruk maakte, ontdeed zich met hectische bewegingen van haar paraplu en poncho, en ze nam plaats op de divan. Ze streek haar braakselkleurige rok glad en keek mij verwijtend aan door haar brilletje, dat op het puntje van haar kromme neus balanceerde. ‘Ik heb een verschrikkelijke week achter de rug, dokter,’ verkondigde ze en ze ging goed liggen. ‘Ik wind me zo op. Ik kan u verzekeren dat het mijn zenuwen zijn, en dat zei ik ook tegen Bernard. “Bernard,” zei ik, “je maakt me nerveus door maar de hele dag in die stoel te zitten!”’

Madame Almeida was altijd zenuwachtig en er bestonden geen goede periodes in haar bestaan. Ze leek absoluut niets

aan de therapie te hebben, maar toch kwam ze trouw twee keer per week binnenstappen om mij uit te schelden. Het idee van een beter bestaan leek haar op te winden en eerlijk gezegd was het moeilijk te begrijpen waarom ze überhaupt kwam. Normaal gesproken liet haar ik gewoon praten, maar af en toe maakte ik een opmerking of kwam ik met een interpretatie, die ze volledig negeerde.

‘... en toen zei ze dat ik haar nog drie franc verschuldigd was van vorige week. Moet u zich eens voorstellen, wat een brutaliteit! Het stootte me zo tegen de borst dat ik daar midden in de winkel bijna een beroerte kreeg, maar toen zei ik ook...’

Door mijn jarenlange ervaring wist ik op de juiste momenten te mompelen zonder echt goed te luisteren en als ik geluk had, bleef er geen enkel woord bij me hangen wanneer ze weer vertrok.

Ik sloeg mijn ogen neer en zag dat ik uit pure frustratie de punt van het potlood door het papier had gedrukt. Ik begon aan een van mijn vogelkarikaturen.

‘Want hoewel ik een tere ziel heb, accepteer ik geen beledigingen, dat zeg ik u!’ riep madame Almeida bijna. Het regende nu zo heftig dat er buiten niets anders zichtbaar was dan vage contouren, en jammer genoeg zette het getik van de druppels tegen de ramen mijn patiënt ertoe aan om nog luider dan anders te spreken. Maar ik moet onbenulligheden blijkbaar wel accepteren, dacht ik moedeloos en ik staarde naar een plek op haar schedel, waar het haar er verdacht dun uitzag. Het deed me plezier dat ze wellicht kaal aan het worden was en dat ik het in dat geval al veel eerder wist dan zijzelf, en ik voegde het detail meteen toe aan mijn tekening. Ik zag voor me hoe ze op een dag een glimp van haar eigen achterhoofd opving tussen een spiegel en een ruit, hoe haar dikke vingers koortsachtig op zoek gingen, het haar opzijschoven en de hoofdhuid blootlegden, terwijl ze schreeuwde: ‘Bernard! Waarom heb je

niets gezegd, Bernard?’ En zo verstreek op de een of andere manier een uur van een mensenleven. Madame Almeida bedankte me voor het gesprek en ik hield de deur voor haar open, terwijl ik zorgvuldig het notitieblok omdraaide zodat ze de kale struisvogel niet zou zien.

Nog 688 behandelsessies te gaan. Op dit moment voelde dat als 688 te veel.

Notatieplicht

Op een ochtend een paar dagen later moest ik madame Surrugue onderbreken toen ze de agenda aan het doornemen was: ‘Wacht eens even. Wat zegt u daar? Hebt u de Duitse vrouw toch ingepland?’

Ze boog haar hoofd met een enkele, vastbesloten knik. ‘Ja, ze hield voet bij stuk, moet ik zeggen. Ze is vastbesloten om in therapie te gaan en ze heeft blijkbaar goede verhalen over u gehoord.’

Ik snoof. Wanneer was dat reden genoeg geworden om mijn bevelen in de wind te slaan?

‘Ik heb haar uitgelegd dat u hier nog maar een halfjaar zult zijn. Daar ging ze mee akkoord en toen vond ik het eigenlijk raar om nee te zeggen.’

Ze had gelijk. Als de Duitse vrouw echt akkoord ging met een halfjaar, was er niets onethisch aan om haar aan te nemen en dan zou ik gewoon blij moeten zijn met wat extra inkomen. Toch kon ik mijn irritatie niet onderdrukken. Hoe durfde madame Surrugue dwars tegen mijn uitdrukkelijke wens in nog een persoon het leven in te duwen waarin ik probeerde op te ruimen?

Maar de vrouw, die blijkbaar Agathe Zimmermann heette, had de volgende dag om drie uur een afspraak en ik kon niet zien wat ik daartegen kon inbrengen.

Toen de laatste patiënt van de dag de praktijk had verlaten, liep ik naar madame Surrugue, die haar spullen aan het in-

pakken was. Ze keek naar me alsof ze ergens naar op zoek was en vroeg of ik een zware dag had gehad. Ik haalde mijn schouders op en zei dat de dag hetzelfde was geweest als zoveel andere ervoor. Ik was eigenlijk nog steeds boos op haar, maar wachtte toch totdat ze al haar spullen had gepakt en haar jas had aangetrokken, zodat ik de deur voor haar kon openhouden.

‘Dank u,’ zei ze en ze stapte de bijna onmerkbare motregen in.

Ik knikte en deed de deur achter ons op slot. ‘Geen dank. Goedenavond.’

‘Goedenavond, monsieur. Tot morgen.’

Onderweg naar huis trokken mijn benen mij in twee verschillende richtingen. Het ene, zo dacht ik, wilde me graag naar huis dragen om een broodje te eten, op mijn fijne stoel te gaan zitten met mijn benen op het krukje, terwijl ik naar Bach luisterde en de nacht over me heen liet komen. Het andere was onrustig en deed me denken aan de periode dat ik als kind groeipijn had. Mijn knieën deden toen zo’n pijn dat ik ervan moest huilen, maar mijn vader keek nauwelijks op van het schilderij waaraan hij werkte, toen hij zei: ‘Je wordt gewoon volwassen. Het gaat wel weer over.’

Misschien had het been zin om op reis te gaan. Het was nooit verder dan Parijs gekomen, het had nog nooit een landsgrens gepasseerd. Inmiddels was ik zo oud dat dat ook niet meer zou gaan gebeuren en de pijn was er voortdurend.

Hoe dan ook bepaalde ik de richting en ik liep met moeizame pas door de avondkoelte, totdat ik bij het tuinhekje van Rue des Rosettes nummer 9 aankwam. Op straat rook het onmiskkenbaar naar omgeploegde aarde, omdat diverse burens bloembedden hadden aangelegd en urenlang zaadjes hadden gezaaid en onkruid hadden gewied. Zelf kweekte ik eilanden van mos, die verwoed als cirkels in de zee van gras groeiden.

Toen ik had gegeten en de zachte muziekklinken van de

violen de ruimte om me heen vulden als watten, werd ik overmeesterd door een gedachte die zich steeds vaker bij me opdrong. En hoewel ik die voelde aankomen en wist hoe ellendig ik me zou gaan voelen, liet ik haar toe. Op de een of andere manier hield ik ervan om daar helemaal alleen te zitten en medelijden met mezelf te hebben. Waarom, zo begon het altijd, vertelde niemand wat er met het lichaam gebeurt wanneer je ouder wordt? Over de pijnlijke ledematen, de losse huid en de onzichtbaarheid? Ouder worden, dacht ik, terwijl je overmeesterd werd door bitterheid, betekende vooral waarnemen hoe het verschil tussen je persoon en je lichaam steeds groter wordt, tot je op een dag een vreemde voor jezelf bent. Wat was daar nou mooi of natuurlijk aan?

En op het moment dat de grammfoonplaat was afgelopen en de stilte me eenzaam in de woonkamer achterliet, kwam de doodsteek: er was geen weg terug. Ik moest in deze verraderlijke, grijze gevangenis blijven wonen, totdat het mijn dood zou worden.